

ОСЛОБОЂЕЊЕ БАЈИНЕ БАШТЕ

Почетком септембра 1941. године командир Рачанске чете Душан Јерковић отишао је на саветовање у Штаб Ужичког партизанског одреда. Чим се вратио са овог саветовања, почеле су интензивне припреме за напад на немачку посаду у Бајиној Башти.

Пре тога планирано је да се ликвидира срески начелник у Бајиној Башти. За извршење овог задатка одређени су Мијо Нинчић, Драгољуб Бешлић и Рајко Тадић. Наоружани револверима и бомбама, њих тројица су илегално ушли у варош и пратили извесно време кретање начелника Константиновића чекајући погодан тренутак за акцију. Једног дана, враћајући се с неког саветовања у Ужицу, Константиновић се довео до хотела „Берза“. Кад је излазио из аутомобила, на очиглед Немаца и неколико жандарма, који су се налазили пред хотелом, Константиновић је пао на плочник изрешетан револверским хицима. Умро је на путу за Ужице.

После тога смо Драгослав Ђурић и ја одређени да идемо у Ужичку чету и да их обавестимо о предстојећем нападу на немачки гарнизон у Бајиној Башти. При поласку нам је речено да се не враћамо у логор на Зарошким планинама, где омо се тада налазили, већ да дођемо у Добротин. Ђурић и ја смо напустили логор на Браћевцу осмог септембра и кренули преко Костојевића у правцу Ужица. У Костојевићима су нам испричали да, су неки непознати људи опљачкали задругу у Костојевићима и убили благајника задруге Чеду Новаковића. Одатле смо продужили и у први сумрак стигли на Кондер у Јеловој гори. Падала је киша и Кондер је био у густој магли. Ушли смо у Јелову гору, али смо услед густе магле залутали. Морали смо зановити усред шуме и тек сутрадан смо наставили. Морали смо се вратити на Кондер, јер на други начин нисмо могли да се оријентишемо. Ужичку чету нашли смо у Чамићима. Друг Ђурић је пренео поруку командира Рачанске чете Јерковића. Ужичкој чети је поручено да одређеног дана, кад је планиран напад на Бајину Башту, запоседну Кадињачу и спрече Немце из Ужица да притеку у помоћ немачкој посади у Бајиној Башти. Тада сам први пут видео командира Ужичке чете Слободана Секулића.

Пошто смо напустили логор Ужичке чете, у току ноћи стигли смо у Добротин. Ту је већ стигла и улогорила се наша Рачанска чета. Она се из Зарожја пребацила овде ноћу између деветог и десетог септембра, а нешто каоније овде је стигла и Црногорска партизанска чета. Логор је формиран у Добротинској планини.

Једанаестог септембра одређене су две групе бораца да поруше мостове у Рогачици и на Николића потоку. Пошто је мост на Николића потоку срушен, покидана је телефонска линија између Бајине Баште и Ужица. Друга група је порушила дрвени мост у Рогачици, а кад се враћала у лошр, наишла је на групу жандарма. Ови жандарми су одмах изјавили да не желе да се боре против партизана и прошли су без икаквог инцидента.

Пошто су се обе групе вратиле у логор, издато је наређење да сви борци очисте, припреме и подмажу своје оружје. Извршена је подела муниције и бомби. Неколико бораца остављено је у Добротинској планини ради обезбеђења логора. Пред вече смо се сви окупили на једној ливади иа Мраморју изнад Придола.

Борци Рачанске и Црногорске чете распоређени су тада у две борбене колоне. За командира прве колоне одређен је Јордан Ђукановић, командир Црногорске чете, а у тој колони налазили су се Јерковић, Вишић и Мито Игумановић. За командира друге колоне одређен је Рајак Павићевић. Дати су задаци и одређени правци одакле ће која колона ући у Бајину Башту. Ја, сам био у другој колони.

Кад се смрачило, обе колоне су по утврђеном поретку напустиле Мраморје и кренуле према Бајиној Башти. Били смо на Мусином брду кад је из вароши одјекнуо митраљески рафал. Чело колоне је застало. Нико није знао ко и зашто пуца. После краћег задржавања кренули смо, стигли у Трсту и ту се раздвојили.

Код првих кућа у Бајиној Башти наша прва колона наишла је на четничку тројку. Без отпора су разоружани. Од њих смо дознали да се у вароши налазе четници војводе Дринског. Војвода је седео у кафани Мише Ћировића у центру града.

Друга колона имала је задатак да разоружа жандарме у станици и ту да сачека прву колону. Не знајући да је прва колона наишла на четнике, неопажено смо упали у жандармеријску станицу, лако разоружали малобројне жандарме, али смо се изненадили кад смо у једној соби затекли неколико четника, Иако су се бунили, и њима смо одузели оружје па омо и жандарме и четнике истерали у двориште. Изненада у двориште су ушли Јерковић, Вишић, Јордан Ђукановић и Мито Игумановић. Са њима је дошао и војвода Дрински. Наређено је да разоружаним четницима вратимо оружје. Тада је један четник, тобоже нехотично, опалио из нушке те је око тога настала оштра препирка.

Војвода Дрински је остао да се с нашим руководиоцима договори о заједничком нападу на Немце, а остали четници су отишли у кафану Мише Ћировића.

Преговори нису донели никакав резултат. Војвода Дрински је избегавао напад на Немце. Рекао је како је он Немцима „поставио улшматум“ да се наредног дана до осам чаоова повуку из Бајине Баште и да нема потребе да се ноћас врши напад на њих. За наше командире и комесаре такви разлози нису били прихватљиви. Војводи Дринском најносле је предложено да, ако већ не жели да учествује у нападу, напусти варош. Он је на то пристао и одмах се са својим четницима повукао према Рогачици. Међутим, у јаловим разговорима с војводом изгубили смо већи део ноћи. Пред саму зору наше колоне су кренуле кроз варош у правцу болнице, где се налазио немачки гарнизон.

Кад смо стигли до фудбалског игралишта у Лугу, застали смо. Издата су последња наређења. Знак за почетак борбе даће друг Јерковић пуцњем из пиштоља,

Ту смо се раздвојили.

Прва колона извршила је опкољавање болнице с јужне стране, од пута и фудбалског игралишта, а друга са северозападне. Иас петнаестак развалили смо тарабу и ушли у болничко двориште. У тој групи био је и професор Јоже Барух. Он ми је успут, док смо прилазили Бајиној Башти, причао како му је брат погинуо на Дрежничкој градини и вели да с нестрпљењем очекује борбу с Немцима да освети брата. Било му је криво што нема пушку, али кад смо разоружали жандарме, добио је нов карабин.

Приближили смо се болници на 15—20 метара и развили се у стрелце. На десном крилу до мене налазио се друг Барух. На овој страни Немци нису имали стражара, већ само на главном улазу, који се налазио на јужној страни. Ишчекујући знак за отварање ватре, чули смо кад је стражар викнуо „Халт!“, а затим краћи разговор, отварање и затварање улазних врата, а после тога све се утишало. Ноћну тишину реметио је само бат корака стражара који се кретао испред болнице.

После извесног времена поново смо чули отварање и затварање врата и још неколико корака, а одмах затим ушворени знак за отварање ватре. Борба с Немцима је почела.

Два сата кључа, али Немци се не предају. Дан је све више освајао. Наши слаби закљони недовољни су да нас заштите од немачких куршума. Осећамо све јачи ватрени притисак. С јужне стране, где се налази наша прва колона, завладало је потпуно замишљење. Командир наше колоне Рајак Павићевић одредио је борца Милована Мандића да оде и види шта је с нашим, зашто су престали да пуцају. Мандић се није вратио. Затим је упућен борац Стеван Јоксимовић. Ни он се није вратио. На крају је упућен Војо Никетић и кад се вратио, рекао је да су Мандић и Јоксимовић погинули и да на јужној страни нема ни једног партизана. Видећи да нешто није у реду, Рајак Павићевић је наредио повлачење. Нашој групи, која се налазила у самом болничком дворишту, било је најтеже. Морали смо се новлачити преко брисаног простора и

провући кроз уски отвор на огради направљен приликом уласка. У том повлачењу теже је рањен Јоже Барух. Закачио га немачки рафал у пределу лакта десне руке. Под врло тешким условима Баруха је извукао Новак Гајић Папо. У кукурузу, где је Барух рањен, остао је његов карабин.

Повукли смо се у Вишесаву. Баруха смо сместили у једну сељачку кућу. Одмах је из Бајине Баште доведен доктор Стеван Пауновић који му је указао прву гшмоћ. Рана је била тешка па је било неопходно болничко лечење. Због тога је Барух као „избеглица из Босне“ пребачен у ужичку болницу.

После повлачења друга колона стигла је у логор у Добротинској планини. Нисмо знали шта се догодило с првом колоном. После подне у логору се изненада појавио командир чете Душан Јерковић. Касније смо сазнали да су комесар Вишић и доктор Леви пре борбе дошли код немачког стражара и тражили да их одведе код немачког команданта. Рекли су да су учитељи из околине и да су их партизани присилили да дођу и траже од Немаца да се предају јер су опкољени. Немачки командант им је бесно одговорио да се немачки војник никад неће предати, поготову не бандитима и наредио је да се што пре губе из болнице.

У ствари, у том нападу на Бајину Башту најподлију улогу одиграли су четници војводе Дринског.

Војвода Дрииски је Миладин Петровић, казанција из Љубовије. Он је са својим четницима, носле преговора с нашом командом, напустио Бајину Башту, али није отишао за Рогачицу, како је рекао, већ се задржао код Митрове баракe, два километра испод Бајине Баште, и чекао моменат да притекне Немцима у помоћ. Тако су четници изненада с леђа, напали нашу прву колону. На препад и превару успели су да заробе наших око 30 бораца, међу њима и руководство обеју чета, Рачанске и Црногорске. Јерковића, Ђукановића, Вишића, Игумановића, доктора Левија и све остале заробљене партизане четници су отерали у варош и затворили у једној згради. Почели су да их туку и малтретирају. Партизан Богдан Пешић покушао је у том гушању да од једног четлика отме пушку и побегне, а Јерковић је то гушање искористио, истрчао на улицу и побегао. Остале заробљене партизане четници су скоро цео дан држали затворене. На енергичну интервенцију грађана из Бајине Баште, који су познавали самозваног војводу, заробљени партизани су пред вече пуштени на слободу.

У међувремену, чим су се партизани повукли од болнице, Немци су се на брзину спремили и преко Луга отишли у правцу Биоске. С њима је као водич отишао и тумач Антун Шустер. У болници је остао погинули немачки командант. Нису имали времена ни да га помере с места где је погинуо. Остао је поред прозора са северозападне стране, погођен у главу. После одласка Немаца, у болницу су упали четници. Покупили су опрему коју су оставили Немци и затим изашли у варош и по изложима и зидо-

вима писали своје паролe. Из магацина Државног монопола опљачкали оу веће количине дувана и цигарет-папира, Пред ноћ су напустили Бајину Башту и с неколико бајинобаштанских издајника, на чији су позив и дошли, отишли за ЈБубовију.

У Бајиној Башти сада није било ни Немаца ни четника. Поред Рачанске и Црногорске чете стигла је и Ужичка партизанска чета. Постојала је опасност да Немци нападну из ваздуха па су се Рачанска и Ужичка чета сместили у Рачи, а Црногорска чета се вратила на свој терен. У ослобођеној Бајиној Башти формирана је партизанска милиција која је одржавала ред.

Одједном је из Пилице у ослобођену Бајину Башту ушла група од 35 Пећанчевих четника. Предводио их је Драгослав Баратовић, с којим се наша чета већ срела на Пашиној Равни. С њима се налазио и неки Шибалић, самозвани војвода вардански. Ушли су у варош с напереним пушкама и сместили се у кафану „Босна“. Партизанска милиција није их спречавала да уђу и одмах је о њиховом доласку обавестила команду Рачанске чете, која се налазила у Рачи. После два сата четници су разоружани у кафани, где су се били раскомотили и почели да се госте. Разоружани четници спроведени су у Рачу и после испитивања пуштени на слободу. Неколико их је ступило у нашу чету. Акцијом разоружавања ових четника руководио је командир Ужичке чете Слободан Секулић.

Партизанска милиција у Бајиној Башти ухватила је плачкаша Витора Кафеџића, кројача из Луга. Тај Витор је припадао босанским четницима. Учествовао је у плачкању муслиманског живља по Босни. После је иљачкао и по неким селима око Бајине Баште. Кад је ухваћен, спроведен је у Рачу, у команду чете. Формиран је војни суд и после испитивања осуђен је на смрт и стрељан.

Ослобођењем Бајине Баште бројно стање Рачанске чете нагло се повећало. Долазили су нови доброволци, нарочито са села. Чета је тада подељена на водове и десетине. Истовремено је по чело оснивање нових рачанских чета.

Командир чете Јерковић и комесар Вишић отишли су тих дана на друге дужности. Изабрако је ново руководство чете. За командира је именован Танасије Таоо Милосављевић, а за политичког комесара Миленко Топаловић. За интенданта је именован Остоја Којадиновић, пекарски радник.

Бројно ојачана и војнички учвршћена ова Прва рачанска чета, заједно са Ужичком партизанском четом, напустила је територију Бајине Баште, на коју ће се вратити тек крајем новембра 1941. године..

Александар ДИМИТРИЈЕВИЋ